

مقاله پژوهشی: دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران - اصول و اهداف

محمد احدی^۱

پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۲/۱۴

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۱۹

چکیده

دیپلماسی دفاعی، پیگیری اهداف و سیاست‌های دفاعی با بهره‌گیری از ابزار دیپلماسی و دستیابی به اهداف سیاست خارجی به پشتوانه قدرت دفاعی است. نظام جمهوری اسلامی ایران از رویکردهای متفاوتی نسبت به سایر قدرت‌ها در صحنه‌های بین‌المللی برخوردار است و آنچه که این نظام را از سایرین متمایز می‌کند، اصولی است که بر آن حاکم بوده و اهدافی کلانی است که آن اصول و ارزش‌ها را دنبال می‌کند. این پژوهش به دنبال آن است اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران را احصا کند. بنابراین سوال پژوهش عبارتست از اینکه اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران چیست؟ در این پژوهش از روش تحلیل محتوی استفاده شده و جامعه آماری آن در جمع‌آوری داده‌ها را کلیه اسناد و مدارک بالادستی و مرتبط به صورت تمام شمار و همچنین جامعه آماری خبرگی پژوهش برای غربال یافته‌ها (مفاهیم و مقوله‌ها) شامل خبرگان حوزه دیپلماسی دفاعی به تعداد ۱۶ نفر انتخاب شده است. براساس یافته‌های این تحقیق، حفظ استقلال و تمامیت ارضی به عنوان اصل محوری و عدالت‌خواهی به عنوان اصل متمایز کننده همراه با یازده اصل دیگر از جمله حمایت از مستضعفین، عزت، حکمت و مصلحت، تهدید در برابر تهدید بوده و هدف محوری نیز تبدیل دشمن به دوست همراه با هشت هدف دیگر از جمله اتحاد ملل اسلامی، تامین بازدارندگی و خوداتکایی محسوب می‌گردد.

واژگان کلیدی: اصول، اهداف، جمهوری اسلامی ایران، دیپلماسی دفاعی

^۱ - عضو هیئت علمی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

(mohammadahadi45@gmail.com)

مقدمه

دیپلماسی به عنوان یک ابزار رسمی ارتباطی بین دولت‌ها، در عصر ارتباطات، کاربرد روزافزونی یافته است. ارتباط امنیت با قدرت و سیاست و این اصل که همچنان و عملاً سیاست زور در نظام بین‌الملل حاکم است، نقش دفاع و نیروهای مسلح در نظام بین‌المللی و روابط بین‌الملل برجستگی می‌یابد و از این روست که دیپلماسی دفاعی به عنوان ابزار و شیوه‌ای در پیگیری اهداف و سیاست‌های دفاعی و خارجی کشورها در صحنه بین‌الملل و مذاکرات امنیتی و راهبردی در سطح وسیعی به کارگیری می‌شود. در واقع دیپلماسی دفاعی به معنای بهره‌گیری از ابزار دیپلماسی برای پیگیری اهداف و سیاست‌های دفاعی و به طور متقابل بهره‌گیری از ابزار و قابلیت‌های دفاعی در پیگیری اهداف و سیاست خارجی کشور است و بدین ترتیب، نوعی هم‌افزایی بین سیاست‌های دفاعی و خارجی کشور با بهره‌گیری از این ابزار فراهم می‌شود.

تأمین امنیت کشور به حکم آیه شریفه «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدو الله و عدوکم» (انفال: ۶۰)، نیازمند بهره‌گیری از همه ابزارها و امکانات (به حکم آیه شریفه) از جمله ابزار دیپلماسی است که در تأمین نیازهای تسلیحاتی و فناوریانه نیروهای مسلح و انتقال پیام بازدارندگی به عنوان یکی از اجزای آن و حمایت از مستضعفین و ملت‌ها و دولت‌های انقلابی و کمک به آنها و توانمندسازی آنها برای مقاومت در مقابل مستکبرین به کارگیری می‌شود. این مهم زمانی حاصل می‌شود که دیپلماسی دفاعی نوپای نظام جمهوری اسلامی ایران که امروز به یک قدرت منطقه‌ای و بازیگر موثر بین‌المللی تبدیل شده است، در مسیر صحیح و الهی که همان مسیر انقلاب اسلامی است، قرار گرفته و هدایت شود. این امر مستلزم احصاء اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی به عنوان بخشی از ارکان جهت‌ساز از اسناد بالادستی است که تاکنون براساس یک روش پژوهش علمی انجام نشده است. با اجرای این تحقیق انتظار می‌رود سیاست‌گزاران و متولیان دیپلماسی دفاعی کشور از نتایج آن در هدایت و مدیریت هدفمند دیپلماسی دفاعی کشور بهره گیرند و آن را همواره در مسیر حقه و الهی انقلاب اسلامی حفظ کنند در غیر این صورت، امکان انحراف دیپلماسی دفاعی از مسیر انقلابی و اهداف عالی آن وجود خواهد داشت.

هدف این تحقیق دستیابی به اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران است و بر این مبنا سوال تحقیق نیز عبارت خواهد بود از: «اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران چیست؟»

مبانی نظری

- پیشینه شناسی:

در سال‌های اخیر و به طور خاص یک دهه گذشته، توجه پژوهش‌گران به موضوع دیپلماسی دفاعی بیش از گذشته جلب شده و محصولات پژوهشی قابل توجهی در این زمینه منتشر شده که سه نمونه از آنها به شرح زیر هستند:

حسین مینایی و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی راهبرد دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در وضعیت موجود»، تعداد کشورهای را که در حال حاضر با روابط دیپلماسی دفاعی برقرار کرده، ۴۳ کشور عنوان کرده و تحلیل داده‌های حاصله عملکرد وضعیت موجود دیپلماسی دفاعی پایین‌تر از میانگین ۴ ارزیابی کرده‌اند. (مینایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰۹-۱۳۰)

سعید پیرمحمدی و همکاران در مقاله خود با عنوان «شاخص‌های قدرت نرم دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران» نشانه‌های قدرت نرم دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران را در پرتو شاخص‌هایی مانند برخورداری از اقتدار معنوی، استقلال و عدم تعهد به قطب‌های قدرت جهانی، الهام‌بخشی، میراث فرهنگی، مردمی‌سازی دفاع در قالب دکترین دفاع همه‌جانبه، هویت اسلامی ایرانی و یکپارچگی ملی، سوابق افتخارآمیز دوران دفاع مقدس و بازدارندگی نرم مورد بررسی قرار داده است. (پیرمحمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۹-۳۴)

«طراحی الگویی از کاربست قدرت نرم دیپلماسی دفاعی در اجرای سیاست‌های دفاعی ج.ا.ایران» عنوان مقاله‌ای است که یعقوب یوسفوند و همکاران در فصلنامه راهبرد دفاعی به رشته تحریر درآورده‌اند. نویسندگان این مقاله با بیان اینکه در این دنیای پیچیده برای مواجهه با مسائل نوپدید همچون راهبرد جنگ نرم باید از الگوهای جدیدی استفاده کرد، مبتنی بر الگوی اکتشافی در این تحقیق، به متولیان دیپلماسی دفاعی توصیه می‌کنند اگر به دنبال بهره‌گیری مؤثر از قدرت نرم دیپلماسی دفاعی در اجرای سیاست‌های دفاعی هستند، در تعاملات دفاعی به حفظ امنیت ملی، تحقق هدف‌ها و منافع ملی و ارتقای عملکرد سازمان‌های دفاعی توجه نموده و در اولویت هدف‌ها قرار گیرند. (یوسفوند و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۳-۱۲۳)

- مفهوم شناسی:

اهداف: نقطه، وضعیت، موقعیت و یا نتیجه نهایی، مطلوب و یا مورد انتظار که تمام اجزاء و عناصر یک مجموعه، برای رسیدن و دستیابی به آن تلاش می‌کنند و تمام تصمیمات، فعالیت‌ها و

اقدامات معطوف به آن است. به بیان ساده‌تر، هدف عبارت است از: مقصد و غایت حرکت یک مجموعه. (معاونت طرح و برنامه‌وبودجه ستاد کل ن.م، ۱۳۹۰)

اهداف ملی؛ هدف‌های کلی هستند که تلاش برای رسیدن و دستیابی به آن‌ها وظیفه دولت و ملت است. بدون رسیدن به این هدف‌ها، دستیابی به منافع ملی و حفظ آن‌ها عملاً امکان‌پذیر نمی‌باشد. هدف‌های ملی و نظم رسیدن به آن را بنا به‌ضرورت و مقتضیات زمانی می‌توان تغییر داد، اما آنچه آرمانی مقدس و ثابت است منافع ملی است. (زهدی، ۱۳۹۴: ۱۶)

اصول: اصل، مفهومی است که تمام یا قسمتی از یک نظریه، ایدئولوژی و ... بر آن بنا شده باشد؛ به گونه‌ای که اگر اصل نقض شود یا از بین برود، موجودیت آن نظریه یا ایدئولوژی با خطر مواجه می‌شود. افزون بر این تعریف، در برخی دیگر از منابع، اصل را آن چیزی که به عنوان حقیقت، پذیرفته شده و می‌تواند به عنوان پایه‌ای برای استدلال یا رفتار قرار گیرد بیان کرده‌اند. (ریاضی و دهقان، ۱۳۹۸: ۱۰۶)

- **دیپلماسی دفاعی:** مفهوم «دیپلماسی دفاعی» عبارت است از انجام مذاکرات و ایجاد روابط بین ارتش‌ها، توسط دیپلمات‌های نظامی که هدف از آن، تأثیرگذاری بر محیطی است که نیروی نظامی در آن فعالیت می‌کند. (عسگری و مینایی به نقل از ویلارد، ۱۳۹۲: ۲) دیپلماسی دفاعی مفهومی نوین در سیاست بین‌الملل است. هدف از دیپلماسی دفاعی تأمین اهداف عالی یک نظام سیاسی در راستای منافع و امنیت ملی با استفاده از سیاست دفاعی است. (حاتمی و احدی، ۱۳۹۵: ۱۶)

چارچوب نظری:

دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران:

باوجودی که دیپلماسی دفاعی یکی از ابزارهای مرسوم در سیاست خارجی و بین‌المللی است، اما کشورهای مختلف، انتظارات متفاوتی از آن دارند. قدرت‌های بزرگ برای توسعه نفوذ و تشکیل و هدایت اتحادها و ائتلاف‌ها و در نهایت اعمال فشار بر دولت‌های معارض، از این ابزار در سطح گسترده‌ای بهره می‌گیرند و کشورهای جهان سوم اعم از کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته در اهدافی کاملاً متفاوت آن را به کار می‌گیرند. در عمل تمایزاتی را نیز در کشورهای واقع در هر یک از این دسته‌بندی‌ها با سایر کشورها می‌توان یافت. (حاتمی و احدی، ۱۳۹۵: ۲۲۴)

¹ - Willard

کارویژه‌های دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران را به شرح زیر می‌توان تعریف و ارزیابی نمود:

- کمک به دیپلماسی کلی
- کاهش تهدیدها از طریق اعتمادسازی
- شناخت تهدیدها و تحولات نیروهای مسلح دنیا
- ایجاد ائتلاف‌ها
- کمک به نهضت‌های آزادی‌بخش
- تامین تسلیحات و فناوری (همان: ۲۲۶)

اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی از منظر قرآن کریم

در قرآن کریم آیات زیادی ناظر بر روابط و سیاست خارجی حکومت اسلامی وارد شده که بخشی از آن‌ها به شرح زیر هستند:

- تبدیل دشمنان به دوست (فصلت: ۳۴)

در برابر کسانی که مردم را به خدا دعوت می‌کنند، افراد بی تفاوت، ناهل و بدرفتاری پیدا می‌شوند که اگر مبلغ دین، با اخلاق خوش و سعه صدر با آنان برخورد نکند، توفیقی حاصل نمی‌شود. این آیه سفارش می‌کند که بدی‌ها را با خوبی پاسخ بده و اهل انتقام نباش؛ همان گونه که در دعای مکارم الاخلاق، امام زین العابدین علیه السلام از خداوند می‌خواهد که به او توفیق دهد که در برابر غیبت مردم از او، نیکی مردم را بگوید و از بدی آنان بگذرد و هر کس با او قطع رابطه کرد با او معاشرت کند. بارها در سیره پیامبر اکرم و اهل بیت معصوم آن حضرت نمونه‌هایی از این برخوردها را می‌خوانیم که سرسخت‌ترین مخالفان را به طرفدار آنان تبدیل کرده است. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۳ جلد ۸: ۳۴۰)

- دعوت به رستگاری (اسراء: ۹)

امام صادق علیه السلام خداوند تبارک و تعالی در قرآن، پیامبرش را در مورد دعوت کردن به خود باخبر نموده و کسانی را که [دیگران را] به سوی او دعوت می‌کنند، توصیف فرموده و این دعوت کردن را برای آن‌ها [شامل] درجاتی قرار داده است که هر درجه از آن با درجه دیگر شناخته می‌شود و برخی، دلیل بر دیگری قرار می‌گیرد و خداوند [در قرآن] خبر داده که خود، اولین کسی است که [بندگان را] به سوی خود و اطاعت و تبعیت از او امرش دعوت می‌کند. پس، از خودش شروع

نموده است. آنگاه در مرتبه دوم به رسولش اشاره نموده است. در مرتبه سوم دعوت به کتابش را بیان کرده و فرموده است: **إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ** دعوت می‌کند و بشارت می‌دهد. (برازش، ۱۳۹۴ - ج ۸: ۹۸)

- صلح (همزیستی مسالمت‌آمیز) (انفال: ۶۱)

حضرت علی علیه‌السلام به مالک اشتر می‌نویسد: **«لا تدفعنَّ صلحاً دعاك اليه عدوك و لله فيه رضا فان في الصلح دعوة لجنودك و راحة من همومك و اماناً لبلادك و لكن الحذر كل الحذر من عدوك بعد صلحك، فان العدو ربما قارب ليتغفل»** صلح پیشنهادی دشمن را رد مکن. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۳ - جلد ۳: ۳۴۸)

- جنگ (مقابله به مثل) (ممتحنه: ۹)، (بقره: ۱۹۰) و (آل عمران: ۱۱۸)

آیه ۱۹۰ سوره بقره ضمن تصریح به ضرورت دفاع و مقابله در برابر تجاوز دیگران، یادآور می‌شود که در میدان جنگ نیز از حدود و مرزهای الهی تجاوز نکرده و متعرض بیماران، زنان، کودکان و سالمندانی که با شما کاری ندارند نشوید. قبل از دعوت آنان به اسلام، دست به اسلحه نبرید و شروع کننده جنگ نباشید و مقررات و عواطف انسانی را حتی در جنگ مراعات کنید. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۳ جلد ۱: ۳۰۰)

- ارتباط بر محور مشترکات فرهنگی: (آل عمران: ۶۴)

- وفای به عهد: (اسراء: ۳۴)، (بقره: ۱۷۷)، (مؤمنون: ۸)، (معارج: ۳۲)، (مائده: ۱) و (آل عمران: ۷۶)
آیه شریفه ۳۴ سوره اسراء مانند غالب آیاتی که وفای به عهد را مدح و نقض آن را مذمت کرده است، شامل عهدهای فردی و اجتماعی است. از نظر اسلام وفای به عهدهای اجتماعی، مهم‌تر از وفای به عهدهای فردی است، چرا که عدالت اجتماعی مهم‌تر و نقض آن بلائی عمومی‌تر است. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ۲۵۹)

- حمایت از مستضعفان و مظلومان (نساء: ۷۵)

آیه درباره مسلمانانی است که زیر فشار و شکنجه‌ی مردم مگه قرار داشتند و از کسانی که جهاد در راه آزادی آنان را رها کرده‌اند، نکوهش می‌کند. امام باقر علیه السلام فرمود: مقصود از مستضعفانی که در تحت حکومت ظالمانند، ما هستیم. و امام صادق علیه السلام در پاسخ به اینکه مستضعفان چه کسانی هستند؟ فرمود: کسانی که نه مؤمن هستند و نه کافر. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۳ - جلد ۲: ۱۰۷)

- اصل عزت اسلامی (نساء: ۱۳۸ و ۱۳۹)

- اولویت صلح (انفال: ۶۱)

- میانجی‌گری (حجرات: ۱۰)

- گفتار نیکو (بقره: ۸۳)

- گفتار نرم و ملایم (طه: ۴۴)

- امانت نکردن به ارزش‌های ملل دیگر (انعام: ۱۰۸)

- مذاکره با حکمت و برهان: (عنکبوت: ۴۶)

- رابطه، نه سلطه (اصل نفی سبیل) (نساء: ۱۴۱)

- عدم تحمیل عقیده (بقره: ۲۵۶)

- تلاش در جهت تشکیل امت واحد (آل عمران: ۱۰۳)، (انبیاء: ۹۲)

دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه امام خمینی (ره)

- حفظ استقلال، آزادی و احترام متقابل در روابط خارجی:

«سیاست دولت اسلامی، حفظ استقلال، آزادی ملت و دولت و کشور و احترام متقابل بعد از

استقلال تمام خواهد بود و فرقی بین ابرقدرت‌ها و غیر آن‌ها نیست.» (صحیفه نور، ۱۳۷۹: ۸۹)

- وحدت امت اسلامی:

«هان، ای مسلمانان جهان و مستضعفان تحت سلطه ستمگران، به پا خیزید و دست اتحاد به هم

دهید و از اسلام و مقدرات خود دفاع کنید و از هیاهوی قدرتمندان نهراسید.» (پیام به مناسبت

شهادت قدوسی و دستگردی، مورخه ۶۰/۶/۱۵)

- کمک به نهضت‌های آزادی‌بخش:

«ما از تمام نهضت‌های آزادی‌بخش در سراسر جهان که در راه خدا و حق و حقیقت و آزادی

مبارزه می‌کنند، پشتیبانی می‌کنیم.» (پیام به مناسبت ولادت و هجرت حضرت محمد(ص) مورخه

۵۸/۱۱/۱۵)

«من بار دیگر از تمام جنبش‌های آزادی‌بخش جهان پشتیبانی می‌نمایم و امیدوارم تا آنان برای

تحقق جامعه آزاد خویش پیروز شوند. امید است دولت اسلامی در مواقع مقتضی به آنان کمک

نماید.» (پیام امام به مناسبت دومین سالگرد پیروزی انقلاب، مورخه ۵۹/۱۱/۲۲)

- اصل مسالمت و مدارا:

«با همه دولت‌ها به‌طور مدارا رفتار می‌کنیم و هیچ‌وقت میل نداریم که با خشونت رفتار کنیم.»
(بیانات در جمع گروهی از کارکنان وزارت راه و ترابری، مورخه ۶۲/۵/۱۱)

«ما صلح می‌خواهیم. ما با همه مردم دنیا در صلح می‌خواهیم باشیم. ما می‌خواهیم مسالمت با همه دنیا داشته باشیم. ما می‌خواهیم در بین مردم دنیا زندگی بکنیم.» (بیانات مورخه ۶۴/۱۱/۲۱)

دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه مقام معظم رهبری (مدله العالی)

- دیپلماسی مقابله با نظام سلطه:

«وظیفه سفیر و نماینده جمهوری اسلامی ایران، به‌کارگیری دیپلماسی کیفی، قوی و کارآمد، برای پیشبرد سیاست ضد نظام سلطه است.» (بیانات در دیدار با وزیر و مسئولان وزارت امور خارجه، مورخه ۱۳۶۸/۱۱/۱۲)

«ما رفتار نظام سلطه را به‌هیچ‌وجه قبول نمی‌کنیم، البته داعیه سلطه‌گری نداریم، اما در هیچ موضوعی زیر بار سلطه نمی‌رویم و شاخص دیپلماسی خود را مقابله با رفتار جهان نظام سلطه و خروج از قاعده سلطه‌گر-سلطه‌پذیر می‌دانیم.» (بیانات در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه، مورخه ۱۳۸۶/۵/۳۰)

- تامین صلح و امنیت برای همه ملت‌ها:

«انقلاب اسلامی برای تحقق برنامه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اسلام در ایران بر پا شده است و در عرصه روابط جهانی نیز تکیه بر آموزه‌های اسلامی، نظام ظالمانه سلطه را رد و صلح و امنیت و سعادت برای همه ملت‌ها را پیگیری می‌کند.» (بیانات در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه، مورخه ۱۳۸۶/۵/۳۰)

- نفی هرگونه سلطه‌گری و سلطه‌پذیری:

«ما در دنیا اعلام کرده‌ایم که انقلاب اسلامی، با نظام سلطه مخالف است. نظام سلطه یعنی این‌که دولت‌ها و قدرت‌هایی زور بگویند و ملت‌ها و گروه‌ها و کشورها و دولت‌هایی، آن زور را قبول نکنند. طرفین، طرفین نظام سلطه‌اند و ما نظام سلطه را رد کردیم و رد می‌کنیم و با آن به مبارزه بر می‌خیزیم. ما در نظام سلطه، طرفین را مقصر می‌دانیم؛ هم سلطه‌گر و هم سلطه‌پذیر را.» (بیانات در دیدار با گروهی از دانشجویان و دانش‌آموزان، مورخه ۱۳۶۸/۸/۱۰)

- پیگیری اهداف الهی:

«ما می‌خواهیم تا با ترویج اسلام در حد توان خود، دنیا را مؤمن به خدا کنیم، دین خدا را یاری دهیم و در این راه سبلی خوردن و رنج کشیدن را افتخار و مایه اعتلای خود می‌دانیم، ما برای دین خدا، اعتلای کلمه حق و پیش بردن اهداف الهی و اسلامی در جهان مبارزه می‌کنیم. برای این منظور، عزت، حکمت و مصلحت را محور اساسی سیاست خارجی خود قرار داده‌ایم.» (بیانات در دیدار با وزیر و مسئولان وزارت امور خارجه و سفرا و نمایندگان ایران در خارج از کشور، مورخه ۱۳۷۱/۵/۲۰)

- برادری در روابط با کشورهای همسایه:

«ما امروز اعلام می‌کنیم، کشورهای همسایه، برادران ما هستند، دست دوستی و برادری ما به سوی این کشورها دراز است.» (بیانات در دیدار عمومی با مردم لار، مورخه ۱۳۸۷/۲/۱۹)

- نپذیرفتن تبعیض:

«برخورد تبعیض‌آمیز با دولت‌ها، اعتبار پیمان را متفی می‌کند.» (سند ۲۵-۷/۱۸ کمیته تابش مهر ودجا)

- صیانت از تمامیت ارضی:

«نیروهای مسلح ما باید کاری کنند که هیچ دشمنی نتواند در استقلال و استحکام و یکپارچگی و تمامیت ارضی ما طمع کند.» (بیانات در حضور به مناسبت آزادی خرمشهر، مورخه ۱۳۶۹/۳/۳)

- استقلال و هویت ملی:

«یکی از مهم‌ترین بخش‌های تشکیل‌دهنده هویت این انقلاب، استقلال و هویت ملت ایران بود.» (بیانات در دیدار با کارکنان نیروی هوایی، مورخه ۱۳۸۳/۱۱/۱۹)

- دوستی و مسالمت:

«ملت ایران ملتی است مستقل، آزاد، هوشمند و به‌شدت به هویت ملی و اسلامی خود علاقه‌مند؛ از هرگونه تهدیدی به شدت بیزار و متفرد و غیرپذیرای دخالت خارجی‌ها و سلطه بیگانه؛ ملتی آقا و عزتمند که هر کس با این ملت از در صلح و مسالمت و دوستی و تعامل معمولی وارد شود، با ملتی خوب، پذیرا و علاقه‌مند روبه‌رو می‌شود.» (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۸۲/۱۰/۱۸)

- خطر کردن برای دوستان:

«جمهوری اسلامی ایران نشان داده است که در مواقع خطر، خطر می‌کند و دست دوستان خود را می‌گیرد.» (بیانات در دیدار با رییس‌جمهور ونزوئلا مورخه ۱۴۰۱/۳/۲۱)

- **ایستادگی و مقاومت:**

«نتیجه‌ای که می‌توان از ایستادگی و موفقیت دو ملت ایران و ونزوئلا گرفت، این است که تنها راه علاج در مقابل فشارها، ایستادگی و مقاومت است.» (بیانات در دیدار با رییس جمهور ونزوئلا مورخه ۱۴۰۱/۳/۲۱)

- **ابتکار و اقتدار در دیپلماسی:**

«خیلی از مشکلات کشورها را دیپلماسی توأم با ابتکار و اقتدار می‌تواند حل کند. در واقع دیپلماسی ابزار کار آمد اقتدار نظام سیاسی است.» (بیانات مورخه ۷۹/۵/۲۵)

- **اعتماد نکردن به دشمن:**

«میدان دیپلماسی، میدان یک نبرد واقعی است، منتها نبردی که پشت میز و با لبخند و با گفتن صبح بخیر و شب بخیر انجام می‌گیرد! وجود ارتباطات دیپلماتیک، هرگز نباید به معنای اعتماد به دشمن تلقی شود، نباید اعتماد کرد.» (بیانات مورخه ۷۹/۴/۱۹)

- **دیپلماسی به مثابه جنگ:**

«دیپلماسی یک جنگ است، همه دیپلمات‌های دنیا مشغول جنگند. ارزش و تاثیر آن جنگ هم، گاهی از جنگ‌های نظامی کمتر نیست، بلکه در مواردی هم بیشتر است.» (بیانات مورخه ۶۸/۴/۳۱)

- **نپذیرفتن قلدرمایی:**

«ما هیچ‌گرددن کلفتی و ژست ابرقدرتی را از هیچ‌کس قبول نمی‌کنیم.» (بیانات مورخه ۶۶/۲/۱۸)

- **دفاع از مظلوم - حق جویی:**

«دفاع از مظلوم، همیشه یک نقطه درخشان است، کنار نیامدن با ظالم، رشوه نپذیرفتن از زورمند و زرمند، پافشاردن بر حقیقت، اینها چیزهایی است که هیچ‌وقت در دنیا کهنه نمی‌شود، اینها را باید دنبال کنیم، اصول اینهاست.» (بیانات مورخه ۸۰/۸/۱۶)

- **حمایت از هویت نظام اسلامی:**

«مهم‌ترین اصل در سیاست خارجی حمایت از هویت نظام اسلامی و پافشاری بر اصول و ارزشهاست و جمهوری اسلامی ایران، اصول و ارزش‌های خود را که عزت ملی است، با هیچ چیز معاوضه نخواهد کرد.» (بیانات مورخه ۸۲/۵/۲۹)

- **عزت، حکمت و مصاحت:**

«عزت و حکمت و مصلحت، یک مثلث الزامی برای چارچوب ارتباطات بین‌المللی ماست. (بیانات مورخه ۷۰/۴/۱۸)

- مقبولیت جهانی به شرط حفظ هویت ملی:

«مقبولیت جهانی بسیار خوب است، اما نه به بهای دست برداشتن از اصول جمهوری اسلامی که هویت ملی و جمعی ماست.» (بیانات مورخه ۸۲/۵/۲۹)

- استقلال:

«... در سیاست خارجی یک ستون هایی پیدا می کند که این ستون ها بنای سیاست خارجی ما را روی خودشان قرار می دهند. یکی از این ستون ها استقلال است.» (بیانات مورخه ۸۱/۵/۲۷)

- تفهیم هدف ملت:

«باید سعی کنید که همه دنیا بدانند، ملت و دولت ایران انگیزه و هدفش این است که می خواهد با فکر خود، با نیروی خود، با اراده خود، در راه سعادت خود قدم بر دارد.» (بیانات خطاب به مسئولین وزارت امور خارجه مورخه ۷۷ / ۶ / ۲)

- معارضه با دشمنان خدا:

«چهره جمهوری اسلامی نسبت به دشمنان خدا و متعرضان به حریم ملت ها و شرف انسانیت و استقلال ملت ها، چهره متعرض و عدم تسلیم است. ما بی اعتماد و معارض بودیم و هستیم و خواهیم بود.» (بیانات مورخه ۶۸/۴/۳۱)

- حفظ ایمان اسلامی:

«ایمان اسلامی و روحیه معنوی ملت ایران و حضور آنان در عرصه های مختلف و حساس کشور در سال های گذشته، بر اساس این ایمان، از مؤلفه های فرهنگی قدرت کشور است که روحیه فداکاری و شهادت طلبی، ناشی از همین ایمان اسلامی است و قدرت های جهانی نیز از آن وحشت دارند، بنابراین باید همواره حفظ شود.» (بیانات مورخه ۶۸/۴/۳۱)

- تنظیم روابط، عمل متقابل:

«در تعامل و مناسبات دو جانبه همواره باید تنظیم روابط مد نظر باشد و به گونه ای عمل شود که طرف مقابل احساس کند هرگونه رفتار مثبت و یا منفی، دارای واکنش و نتیجه متناسب با آن خواهد بود.» (بیانات مورخه ۶۸ / ۴ / ۳۱)

- الگوی مسلمانان جهان:

«استکبار جهانی بداند که این ملت فولاد آبدیده است، زن و مرد این کشور و این مرز و بوم، جوان و پیر این میهن بزرگ اسلامی و نسل های پی در پی از این ملت بزرگ که در کوره های حوادث

آبدیده شده‌اند، برای خودشان یک رسالت قائلند؛ رسالت پاسداری از اسلام و پرچم بر افراشته اسلام در این سرزمین که امروز یک و نیم میلیارد مسلمان در مناطق مختلف دنیا به این پرچم چشم دوخته‌اند.» (بیانات مورخه ۸۵/۱/۵)

- اولویت‌های سیاست خارجی، همسایگان و کشورهای غیرمتعهد:

«در سیاست خارجی ما، کشورهای همسایه نقش برجسته‌ای داشتند. کشورهایی که با ما روابط دوستانه و صمیمانه‌ای را از آغاز انقلاب ابراز می‌کردند، نقش ویژه‌ای داشتند. کشورهای غیرمتعهد و کشورهایی که آماده بودند، به صورت مستقل و جدا از تصمیم‌گیری‌های قدرت‌های مخاصم با ما درباره ما تصمیم بگیرند، نقش ویژه‌ای داشتند. ما در سیاست خارجی خودمان این اولویت‌ها را همواره مورد نظر قرار دادیم.» (بیانات مورخه ۶۴/۱۱/۱۶)

- پرهیز دادن همسایگان از قدرت‌های فرامنطقه‌ای:

«ما مایل هستیم که همسایگان ما پایگاه‌های سلطه امریکا نباشند. بالخصوص مایل هستیم که خلیج فارس از نفوذ روز افزون امریکا مصون بماند.» (بیانات مورخه ۶۰/۱۲/۲۵)

- تقید و پابندی عامل موفقیت دیپلماسی:

«برادران عزیز! هر چه پای‌بندی به اصول اسلامی و روش‌های آن بیشتر تاکید بورزید، موفق‌تر خواهید بود. موفقیت امروز دیپلماسی ما که دنیا و حتی مخالفان ما بدان اذعان دارند، درجه اول مدیون تقید و پای‌بندی شما دست‌اندرکاران است. این را حفظ کنید...» (بیانات در دیدار سفیران ج.ا.ا در خارج از کشور مورخه ۶۸/۴/۳۱)

- شناخت صحیح سرمایه و قدرت کشور:

«در سیاست خارجی باید با شناخت صحیح سرمایه‌ها و قدرت کشور، از آنها بیشترین استفاده برای تامین منافع کشور و ملت انجام گیرد.» (بیانات مورخه ۸۴/۱۲/۲۴)

- قدرت مند شدن:

«ما باید قدرت خود را زیاد کنیم. و الا هرگونه عقب‌نشینی در مقابل قدرت متکبر و زورگو، تشویق به تعرض و تجاوز بیشتر خواهد بود. این را ما در طول چند سال در صحنه‌های گوناگون تجربه کرده‌ایم. هر جا یک عقب‌نشینی مشاهده کرده‌اند، یک قدم جلو آمده‌اند.» (بیانات مورخه ۸۲/۵/۱۵)

«تنها راه در پیش پای ملت ایران عبارت است از قوی شدن؛ باید تلاش کنیم قوی شویم. ما از مذاکره هم ابایی نداریم؛ البته نه با آمریکا، با دیگران؛ اما نه از موضع ضعف، از موضع قوت، از موضع قدرت.» (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۹۸/۱۰/۲۷)

- دیپلماسی فعال:

«ما معتقد به دیپلماسی فعال هستیم. ما معتقدیم که وزارت خارجه ما باید در سطح جهان منهای همین چند موردی که استثنا کردیم، مشغول فعالیت باشد.» (بیانات مورخه ۱۳۶۹/۲/۱۲)

- سیاست خارجی انقلابی:

«سیاست خارجی جمهوری اسلامی با این راهبردها و مختصات، سیاست خارجی انقلابی است و اگر در اجرا با راه‌کارهای هوشمندانه همراه شود، آثار شگفت‌انگیزی به همراه می‌آورد و ظرفیت حل بخش مهمی از مشکلات جهان اسلام را داراست ... و اجرای سیاست‌های انقلابی در هر زمینه، از جمله عرصه دیپلماسی باعث افزایش اقتدار و تأثیرگذاری، ارتقای جایگاه کشور و عزت و اعتبار ایرانیان در میان ملت‌ها می‌شود.» (بیانات مورخه ۱۳۹۴/۸/۱۰)

- تهدید در برابر تهدید:

«ما اهل تجاوز به هیچ ملتی و هیچ کشوری نیستیم. ما در مقابل تهدید، تهدید می‌کنیم.» (بیانات در دانشگاه افسری امام علی (ع) مورخه ۱۳۹۰/۸/۱۹)

- خوداتکایی:

«عمده این است که ما به خودمان اتکاء کنیم؛ اساس کار این است. ما باید به خودمان اتکاء کنیم؛ به دیگران نمی‌شود اتکاء کرد، به بیگانگان نمی‌شود اتکاء کرد، نمی‌شود اعتماد کرد.» (بیانات در دیدار نوروزی جمعی از مسئولان کشور مورخه ۱۳۹۵/۱/۱۸)

- دیپلماسی اقتصادی:

«ما باید به جایی برسیم که اگر یک روزی به خاطر قضایای سیاسی، اقتضائات سیاسی، یا اقتضائات اقتصادی در دنیا، اراده کردیم که صادرات خودمان را مثلاً برای مدت پانزده روز یا یک ماه متوقف کنیم، بتوانیم.» (بیانات در دیدار فعالان بخش های اقتصادی کشور مورخه ۱۳۹۰/۵/۲۶)

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران**❖ اصول و مبانی سیاست خارجی:**

- مبانی نظام (بهره‌گیری از علوم و فنون و تجارب بشری، نفی هرگونه ستم‌گری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، قسط و عدل، استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی). (اصل دوم)
- ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی (اصل یازدهم)
- حاکمیت مطلق متعلق به خدا (اصل پنجاه و ششم)
- حفظ استقلال و تمامیت ارضی (اصل نهم)
- عدل و قسط (اصل چهاردهم)
- نفی سلطه بیگانه (اصل یکصد و پنجاه و سوم)
- آرمان خواهی - عدم دخالت در امور دیگران (اصل یکصد و پنجاه و چهارم)
- اعطای پناهندگی سیاسی (اصل یکصد و پنجاه و پنجم)

❖ اهداف:

- تعهد به مسلمانان - حمایت از مستضعفین (اصل سوم - بند شانزدهم)
- ارائه الگو برای مردم جهان (اصل سوم - بند سیزدهم)
- پیگیری اهداف دیپلماسی اقتصادی (اصل چهل و سوم)

❖ اصول دفاعی:

- ضابطه تشکیل و تجهیز نیروهای مسلح (مقدمه قانون اساسی)
- حفظ استقلال و تمامیت ارضی (اصل سوم - بند یازدهم)

سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران

در چشم‌انداز ۲۰ ساله، ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده در روابط بین‌الملل.

در این سند، امور مربوط به مناسبات سیاسی و روابط خارجی، به شرح زیر اعلام شده است: ثبات در سیاست خارجی بر اساس قانون اساسی و رعایت عزت، حکمت و مصلحت و تقویت روابط خارجی از طریق:

- ۱) گسترش همکاری‌های دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی
- ۲) ادامه پرهیز از تشنج در روابط با کشورها
- ۳) تقویت روابط سازنده با کشورهای غیر متخاصم
- ۴) بهره‌گیری از روابط برای افزایش توان ملی
- ۵) مقابله با افزون‌خواهی و اقدام متجاوزانه در روابط خارجی
- ۶) تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان
- ۷) مقابله با تک‌قطبی شدن جهان
- ۸) حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف، به‌ویژه ملت فلسطین
- ۹) تلاش برای همگرایی بیشتر میان کشورهای اسلامی
- ۱۰) تلاش برای اصلاح ساختار سازمان ملل
- ۱۱) بهره‌گیری از روابط سیاسی با کشورها، برای نهادینه کردن اقتصاد، افزایش جذب منابع و سرمایه‌گذاری خارجی و فناوری پیشرفته. گسترش بازارهای صادراتی ایران و افزایش سهم ایران از تجارت جهانی و رشد پرشتاب اقتصادی موردنظر در چشم‌انداز.
- ۱۲) تحکیم روابط با جهان اسلام و ارائه تصویری روشن از انقلاب اسلامی و تبیین دستاوردها و تجربیات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جمهوری اسلامی و معرفی غنی هنر و تمدن ایرانی و مردم‌سالاری دینی
- ۱۳) تلاش برای تبدیل مجموعه کشورهای اسلامی و دوست منطقه به یک قطب منطقه‌ای اقتصادی، علمی، فناوری و صنعتی
- ۱۴) تقویت و تسهیل حضور فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در مجامع جهانی و سازمان‌های فرهنگی بین‌المللی
- ۱۵) تقویت هویت اسلامی و ایرانی ایرانیان خارج از کشور، کمک به ترویج زبان فارسی در میان آنان، حمایت از حقوق آنان و تسهیل مشارکت آنان در توسعه ملی

سیاست‌های کلی برنامه پنجم و ششم توسعه

در ماده ۱۸۶ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه آمده است که به‌منظور اعتلای شأن، موقعیت، اقتدار و نقش جمهوری اسلامی ایران و استفاده از فرصت‌های اقتصادی در منطقه و نظام بین‌الملل، اقدام‌های زیر انجام خواهد شد:

- ۱) تنظیم سطح روابط و مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با کشورهای دارای دیدگاه‌ها و مواضع غیرهمسو با جمهوری اسلامی ایران
- ۲) گسترش و تعمیق حضور فعال، مؤثر، راهبردی و الهام‌بخش جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی و رسانه‌ای، در عرصه مناسبات دوجانبه و بین‌المللی
- ۳) همکاری با کشورهای منطقه و اسلامی و نیز استفاده از سایر ظرفیت‌های اقتصادی، حقوقی، سیاسی، فرهنگی، رسانه‌ای و بین‌المللی برای کاهش حضور نظامی بیگانگان در منطقه
- ۴) حمایت مؤثر از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف به‌ویژه ملت تحت ستم فلسطین
- ۵) تلاش برای افزایش همگرایی میان کشورهای همسایه و اسلامی در جهت ارتقاء صلح، امنیت، برادری و مراودات اقتصادی
- ۶) تلاش برای اصلاح سازوکارها و نظامات حاکم بر جهان
- ۷) گسترش همه‌جانبه همکاری با کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا در تجارت، سرمایه‌گذاری و فناوری
- ۸) توسعه و تعمیق دیپلماسی عدالت‌خواهی در جهان

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر تحقیقی بنیادی و با رویکرد استقرایی و به روش تحلیل محتوای کیفی است. در این پژوهش محقق جهت تحلیل داده از روش تحلیل محتوای عرفی به شرح ذیل استفاده نموده است:

۱. جمع آوری اسناد و بیانات مرتبط با موضوع دیپلماسی دفاعی
 ۲. شناسایی مفاهیم (ویژگی‌ها/کدها) مرتبط با موضوع دیپلماسی دفاعی
 ۳. دسته‌بندی و طبقه‌بندی مفاهیم (مقوله‌بندی) مرتبط با موضوع دیپلماسی دفاعی
 ۴. قرار دادن مقوله‌ها در مضامین مرتبط اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی
 ۵. اعتبارسنجی داده‌ها به روش خبرگی
- جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اسناد و مدارک بالادستی و مرتبط شامل آیات قرآن کریم و روایات، اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) و حضرت امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران شامل قانون اساسی، سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام می‌باشد. حجم نمونه بدون نمونه‌گیری و به صورت تمام شمار انجام شده است. همچنین جامعه آماری خبرگی پژوهش برای غربال یافته‌ها (مفاهیم و مقوله‌ها) شامل

خبرگان حوزه دیپلماسی دفاعی به تعداد ۱۶ نفر انتخاب شده است. در این پژوهش جهت بالا بردن روایی اسناد از منابع (اسناد) چندگانه و مختلف (کتاب‌های تخصصی، مقاله‌های علمی-پژوهشی، بایگانی سازمان‌های معتبر و وبگاه‌های منتشره، پایگاه اطلاع‌رسانی جماران، مجموعه کتاب‌های صحیفه امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه)، نرم‌افزار منتشره توسط پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ایجاد زنجیره داده‌های اطلاعاتی در تحقیق استفاده گردید؛ و جهت بالا بردن پایایی (قابلیت اعتماد) اسناد و مدارک نسبت به تشکیل پایگاه داده از اسناد و مدارک اقدام گردید.

برای تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق ابتدا واژه‌های کلیدی در قالب مفاهیم با کدگذاری باز احصا شدند. این مفاهیم، با استفاده از کدگذاری محوری و با روش استقرایی در قالب مقولات دسته‌بندی شدند. باتوجه به اینکه ابعاد دوگانه (اهداف و اصول) قبلاً مشخص گردیده، با استفاده از کدگذاری انتخابی، مقولات در چارچوب این دو بعد دسته‌بندی شدند.

بدین ترتیب، مبتنی بر جداول مشکله، در یک جلسه خبرگی، مفاهیم و مقوله‌ها مورد غربالگری قرار گرفتند به این ترتیب که مفاهیم مشترک یا با مفهوم نزدیک و مفاهیم کم اهمیت و با ارتباط کمتر با موضوع حذف و برخی نیز در بین مقوله‌ها جایجا شدند و همچنین مقوله‌های پیشنهادی برای هر بعد غربال شده و علاوه بر حذف، ادغام یا تفکیک برخی مقوله‌ها، ارتباط آنها با هر بعد نیز مورد بحث قرار گرفته و جانمایی شدند. نهایتاً مبتنی بر ادبیات و یافته‌های تحقیق، روایت‌گری تنظیم شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

اصول و اهداف کلان دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران از اسناد بالادستی شامل آیات و روایات، بیانات، نظرات و دیدگاه‌های حضرت امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، قانون اساسی، سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام در حوزه دیپلماسی دفاعی شامل سیاست خارجی و دفاعی احصا می‌شود. بیانات امامین انقلاب اسلامی از نرم‌افزار حدیث ولایت استخراج و سپس این بیانات که با روش تمام‌شمار شامل واژه‌های مرتبط با موضوع دیپلماسی دفاعی احصاء شده‌اند، با ذکر مرجع در جداولی تنظیم و کلیدواژه‌های آنها در ستون دیگر جدول درج گردید. در ادامه با استفاده از روش تحلیل محتوی مفاهیم از کلیدواژه‌ها و گزاره‌ها (بیانات)

استخراج و سپس مفاهیم همسان و همگرا تجمع و مقوله‌ها از آن استخراج و در قالب مضامین دسته‌بندی و تحلیل محتوی می‌شوند. مضامین در دو دسته اصول و اهداف دسته‌بندی شده‌اند. تعداد مفاهیم استخراج شده، ۹۶ مفهوم است که در قالب ۳۰ مقوله دسته‌بندی شدند. این مقولات مبتنی بر تعریفی که از اصول و اهداف ارائه شده، در مضامین مذکور قرار گرفتند به طوری که ۱۹ مقوله در مضمون اصول و ۱۱ مقوله در مضمون اهداف دسته‌بندی شدند. در واقع از مفاهیم استخراج شده، ۵۵ مفهوم مربوط به اصول و ۴۱ مفهوم نیز مربوط به اهداف بودند. با توجه به تعدد مفاهیم و مقوله‌ها، غربال‌گری آنها در جلسه خبرگی به عنوان مرحله بعد در این گام مد نظر قرار گرفت و با ادغام مفاهیم و مقوله‌های مشترک و با مفهوم نزدیک، تعداد ۸۱ مفهوم و ۲۲ مقوله (۱۳ مقوله در مضمون اصول و ۹ مقوله در مضمون اهداف) طبق جدول زیر احصا و نهایی گردیدند.

مضامین	مقوله ها	مفاهیم
	عدالتخواهی	ارائه پناهندگی سیاسی - حکومت حق و عدل برای همه جهان - قسط و عدل اسلامی - قسط و عدل
	حفظ استقلال و تمامیت ارضی	منع هرگونه قرارداد منجر به سلطه پذیری - استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی - حفظ استقلال - عدم وابستگی سیاسی - حفظ تمامیت ارضی - حراست از مرزها - همبستگی ملی - حمایت از هویت نظام اسلامی - احساس هویت مولفه قدرت ملی
	حمایت از مستضعفین	حمایت از مبارزه حق طلبانه مستضعفین - حمایت از مستضعفان و مظلومان - پشتیبانی از نهضت‌های آزادی بخش
	عدم مداخله در امور سایر کشورها	پرهیز دادن همسایگان از قدرتهای فرامنطقه ای - عدم مداخله در امور سایر کشورها - میانجی‌گری
	رعایت معیارهای اسلام	حاکمیت مطلق خداوند بر جهان - دعوت به رستگاری - رعایت حدود - پایبندی به اصول اسلامی - دیپلماسی مشروع - پایبندی و امانت اسلامی - کرامت و ارزش والای انسانی - رعایت حقوق انسانی
اصول	تعهد نسبت به همه مسلمانان	تعهد نسبت به مسلمانان - ایجاد صلح بین برادران - روابط مبتنی بر مشترکات فرهنگی - دفاع از مقدرات مسلمانان - روابط برادرانه و سالم
	تهدید در برابر تهدید	قدرت پاسخگویی - مقابله به مثل - تنظیم روابط - تهدید در برابر تهدید - اقتدار = ایمان اسلامی و روحیه معنوی - قوی شدن
	همزیستی مسالمت آمیز	گفتار نیکو - همزیستی مسالمت آمیز - گفتار نرم و ملایم - عدم اهانت به ارزش های ملل دیگر - صلح طلبی - عدم تحمیل عقیده - احترام متقابل - مدارا با همه

دولتها- پرهیز از خشونت- روابط متین و منطقی- حضور در عرصه ارتباطات	عدم اعتماد به بیگانگان	
نهراسیدن از هیاهوی قدرتمندان- عدم اعتماد به بیگانگان	مذاکره با حکمت و برهان	
مذاکره با حکمت و موعظه نیکو- نپذیرفتن تحمیل و تبعیض- ابتکار- شناخت صحیح قدرت کشور و استفاده از آنها	وفای به عهد	
التزام به پیمان= خطر کردن برای دوستان- وفای به عهد	عزت، حکمت و مصلحت	
عزت اسلامی- عزت، حکمت و مصلحت محور اساسی سیاست خارجی- بیزار از تهدید- عزت ملی، ارتقای عزت و آبرو- گستاخی و شجاعت در برابر تهدیدهای دشمنان- ترسیدن- مرعوت هیاهو نشدن	ایستادگی و مقاومت	
ایستادگی و مقاومت- نپذیرفتن قلدرمایی- پافشاری بر حقیقت- پافشاری بر اصول و ارزشها- معترض و عدم تسلیم- عقب نشینی نکردن- دیپلماسی فعال- قدرت نظامی	اتحاد ملل اسلامی	
امت واحده، ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی- وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام- عدم تحمیل عقیده- ایجاد اتحاد- اختلاف خلاف مصلحت	تامین بازدارندگی	
آمادگی ملت و نیروهای مسلح- هیبت نیروهای مسلح- ساخت مستحکم نظام- اتحاد ملی- اقتدار بین المللی، طمع نکردن دشمن- قدرت نظامی	گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان	
چنگ زدن به ریسمان الهی- ترویج اسلام- یاری دین خدا- اعتلای کلمه حق- گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان	استقلال	
استقلال، استفاده از اهرم های اقتصادی- استقلال اقتصادی- حمایت از صادرات- قدرت افزایشی- تکیه روی صادرات- افزایش صادرات- قدرت اقتصادی	اسوه برای جهانیان	
اشاعه فرهنگ اسلامی- مقبولیت جهانی- تفهیم هدف ملت- جذابیت های ایده انقلاب اسلامی- نظام و دولت متکی بر مردم- اسوه برای جهانیان	سعادت انسان	
پیگیری صلح و امنیت و سعادت برای همه ملتها- سعادت انسان	تبدیل دشمن به دوست	
تبدیل دشمن به دوست	خودانگیزی	
خودانگیزی- عدم اعتماد به بیگانگان- قوت علمی	حفظ و حراست از جامعه	
حفظ و حراست از جامعه- تامین کامل منافع کشور- خودکفایی- استفاده از علوم و فنون و تجارب بشری- تولید بدیع- انتقال فناوری پیشرفته از خارج		

روایت اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران:

دیپلماسی دفاعی که پیگیری اهداف و سیاست‌های دفاعی با بهره‌گیری از ابزار دیپلماسی و دستیابی به اهداف سیاست خارجی با اتکای به قدرت دفاعی و نظامی است، اهداف سیاست‌های دفاعی و خارجی به عنوان دو بخش مهم از سیاست‌ها را دنبال می‌کند؛ بنابراین از اصولی پیروی می‌کند که

در سیاست خارجی و دفاعی کشور نفوذ دارند و اعمال می‌شوند و اهدافی را پیگیری می‌کند که در حوزه دیپلماسی و دفاع مورد پیگیری هستند.

اهداف و اصولی که برای دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران از اسناد بالادستی احصا شده، دو دسته اصول و اهداف را می‌توان یافت که اهداف منافع ملی و اهداف دینی و الهی را شامل می‌گردند. در بین اهداف، تبدیل دشمن به دوست که مشترک بین سیاست دفاعی و سیاست خارجی نیز می‌باشد، را می‌توان به عنوان هدف محوری در دیپلماسی دفاعی شناسایی و معرفی کرد که آموزه قرآن کریم و سیره نبوی(ع) و ائمه اطهار (س) نیز می‌باشد، به طوری که تامین آن می‌تواند به تامین سایر اهداف نیز کمک نماید. این به معنای عدم مقابله با دشمن نیست.

اصل استقلال و حفظ تمامیت ارضی که می‌توانند به عنوان هدف نیز در دیپلماسی دفاعی مطرح گردند، اصول محوری در دیپلماسی دفاعی به شمار می‌روند و شامل عموم کشورهای مستقل هستند اما عدالت‌خواهی را می‌توان یکی از اهم اصولی معرفی کرد که دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران را از دیپلماسی سایر کشورها متمایز می‌سازد. جایی که قانون زور بر نظام بین‌الملل حاکم است و در این نظام جایی برای عدالت تعریف نشده، عدالت‌خواهی در نظام بین‌الملل و حمایت از مستضعفین و مظلومین به عنوان یک اصل در دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران مطرح می‌شود. بخشی از اصول ناظر بر تمام سطوح دیپلماسی دفاعی است مانند عزت، حکمت و مصلحت، برخی اصول نیز در سطح عملیاتی و روشی باید مدنظر قرار گیرند همانند تهدید در برابر تهدید یا مذاکره با حکمت و برهان.

نکته دیگری که در اصول دیپلماسی دفاعی مورد تاکید است و آموزه‌های قرآنی و تاکید مقام معظم رهبری را در مورد آن پرشمار می‌توان یافت، قوی شدن است. اینکه در نظام زور بین‌المللی بتوان بر مبنای و اصول خود پایبند بود، به ویژه حفظ استقلال، بدون برخورداری از قدرت امکان‌ناپذیر خواهد بود.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

الف- نتیجه‌گیری

دیپلماسی دفاعی مرتبط با سیاست دفاعی و سیاست خارجی کشور به عنوان دو بخش مهم سیاست-های کلان کشور است. ماهیت خاص نظام جمهوری اسلامی ایران که برگرفته از آرمانها و اصول انقلاب اسلامی است، رویکردهای آن در سیاست خارجی و سیاست دفاعی، این نظام را متمایز از سایر نظام‌های امروز حاکم بر جهان می‌کند. بدین ترتیب دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی دارای اصول و اهدافی متمایز از سایر کشورها خواهد بود.

اصول دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران عبارتند از:

- حفظ استقلال و تمامیت ارضی (اصل محوری)
- عدالت‌خواهی (اصل متمایز کننده از سایر کشورها)

- حمایت از مستضعفین
- عدم مداخله در امور سایر کشورها
- رعایت معیارهای اسلام
- رعایت معیارهای اسلام
- تهدید در برابر تهدید
- همزیستی مسالمت آمیز
- عدم اعتماد به بیگانگان
- مذاکره با حکمت و برهان
- وفای به عهد
- عزت، حکمت و مصلحت
- ایستادگی و مقاومت

اهداف کلان دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران نیز به شرح زیر می باشد:

- تبدیل دشمن به دوست (هدف محوری)
- اتحاد ملل اسلامی
- تامین بازدارندگی
- گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان
- استقلال
- اسوه برای جهانیان
- سعادت انسان
- حفظ و حراست از جامعه
- خوداتکایی

ب- پیشنهادها

پیشنهاد اجرایی: یافته‌های این تحقیق در تنظیم و تدوین سیاست‌های دیپلماسی دفاعی و سند راهبردی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران مورد بهره‌برداری قرار گیرد و اصول و اهدافی که برای دیپلماسی دفاعی مبتنی بر اسناد بالادستی احصاء شده، در اسناد دیپلماسی دفاعی توسط ستاد کل نیروهای مسلح اعمال شود.

پیشنهاد پژوهشی: با توجه به هدف محوری «تبدیل دشمن به دوست» و اصل محوری و متمایز کننده «عدالت‌خواهی» که جزو یافته‌های این تحقیق است، الگو برای هر یک از آنها در چارچوب برنامه‌های پژوهشی دانشگاه عالی دفاع ملی، تدوین شود.

فهرست منابع:**منابع دینی:**

- قرآن مجید ترجمه آیت اله مکارم شیرازی.
- امام خمینی (ره)، صحیفه نور، تهران، انتشارات طبع و نشر.
- امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در www.khamenei.ir
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۳)، تفسیر نور، جلد‌های ۱، ۲ و ۸ چاپ یازدهم، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن قابل دسترسی در <https://wiki.ahlolbait.com>

منابع فارسی:

- پیرمحمدی، سعید (۱۳۹۵)، شاخص‌های قدرت نرم دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران، مجله سیاست دفاعی، سال بیست و چهارم، شماره ۹۵، تابستان ۱۳۹۵
- حاتمی، امیر، احدی، محمد (۱۳۹۵)، دیپلماسی دفاعی نوین، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ریاضی، وحید و دهقان، حسین، (۱۳۹۸)، سیاست‌گذاری دفاع ملی، تهران، انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- زهدی، یعقوب، (۱۳۹۴)، سیاست دفاعی، تهران، انتشارات مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
- قبادی، محسن، (۱۳۸۷)، قرآن و روابط بین‌الملل، قم، انتشارات صبح صادق.
- مینایی، حسین، حاجیان، ابراهیم، دهقان، حسین، جعفرزاده‌پور، فروزنده (۱۳۹۶)، ارزیابی راهبرد دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در وضعیت موجود، فصلنامه راهبرد، سال بیست و ششم، شماره ۸۳، تابستان ۱۳۹۶.
- یوسفوند، یعقوب، کاظمی‌زند، علی‌اصغر، طاهری، ابوالقاسم، ابطحی، سیدمصطفی (۱۳۹۸)، طراحی الگویی از کاربردی قدرت نرم دیپلماسی دفاعی در اجرای سیاست‌های دفاعی ج.ا.ایران، فصلنامه علمی راهبرد دفاعی، سال هفدهم، شماره ۶۸، زمستان ۱۳۹۸.